

УДК 159.9:373.24

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ВИХОВАТЕЛЯ
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ**

Балицька І.М.

**вихователь Житомирського центру розвитку дитини № 53,
науковий кореспондент лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України**

У статті представлено психолого – педагогічні аспекти партнерської взаємодії педагогів ДНЗ з батьками вихованців. Розглянуто сутність педагогічного співробітництва дошкільного закладу з батьками як засобу підвищення та узгодження виховних впливів на дітей дошкільного віку. Розкрито мету і принципи організації такого співробітництва. Змодельовано та охарактеризовано сучасні підходи у формуванні педагогічно – батьківських стосунків.

Ключові слова: *психолого – педагогічна культура, партнерська взаємодія, ціннісні орієнтири, педагогічне співробітництво, ціннісне ставлення.*

Балицкая И.Н. Психолого – педагогические аспекты взаимодействия воспитателя дошкольного учреждения с родителями воспитанников.

В статье представлены психолого – педагогические аспекты партнерского взаимодействия педагогов ДДУ с родителями воспитанников. Рассмотрена суть педагогического сотрудничества дошкольного учреждения с родителями как способ повышения и согласования воспитательного влияния на детей дошкольного возраста

Раскрыта цель и принципы организации такого сотрудничества. Смоделированы и охарактеризованы современные подходы в формировании педагогически – родительских отношений.

Ключевые слова: психолого – педагогическая культура, партнерское взаимодействие, ценностные ориентиры, педагогическое сотрудничество, ценностное отношение.

Balitskaya I.N. Psychological – pedagogical aspects of the interaction of the preschool teacher with the parents of the pupils.

The article presents the psychological and pedagogical aspects of the partnership between the teachers of the kindergarten and the parents of the pupils. The essence of the pedagogical cooperation of the preschool institution with parents is considered as a way to increase and coordinate the educational impact on preschool children.

The purpose and principles of the organization of such cooperation are disclosed. Modeled and characterized modern approaches in the formation of pedagogical - parental relations.

Key words: psychological and pedagogical culture, partnership interaction, value orientations, pedagogical cooperation, value attitude.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Самовизначення людини в сучасних умовах є однією з пріоритетних цілей системи освіти. Основні засади розвитку особистості закладаються у дитинстві, у найближчому соціальному оточенні. У дошкільному віці найвагомішими інститутами соціалізації є сім'я (родина) та дошкільний заклад.

Як у наукових дослідженнях, так і у сучасному суспільстві сім'я і виховання дітей у сім'ї розглядається як соціальна, психологічна, педагогічна, культурологічна, демографічна та нормативно – правова проблема.

Слід наголосити на тому, що відповідно до Положення про ДНЗ учасниками освітньо – виховного процесу є не лише педагогічні працівники, а й батьки. Адже сім'я – найперший і найголовніший інститут виховання. Їй належить пріоритет у становленні особистості дитини, саме вона має максимальні можливості для набуття малюком знань, умінь та навичок,

необхідних у подальшому житті. Сучасні дослідження проблем сімейного виховання свідчать про необхідність підвищення рівня психолого – педагогічної культури батьківства. Така підготовка є завданням, насамперед, професійних психологів і педагогів, передусім тих, хто працює з дітьми.

В. Сухомлинський у праці «Серце віддаю дітям» зазначає, що батьки, педагог і дитина мають виховуватися одночасно. Ця думка має стати провідною в діяльності дошкільного закладу і у свідомості вихователя.

Нормативно – правові освітні документи акцентують увагу на тому, що співробітництво сім'ї та дошкільного закладу у формуванні особистості дитини забезпечується єдністю виховних впливів, взаємним збагаченням суспільного і сімейного виховання.

Сучасна українська сім'я, пристосовуючись до економічних, соціальних і культурних змін в країні, не у повній мірі реалізує свої головні функції, насамперед, педагогічну і виховну. Зростання психологічного напруження, збільшення кількості стресових ситуацій деструктивно впливають на зміст і характер психолого – педагогічної культури батьків, їх стиль взаємин з дітьми та педагогами ДНЗ.

Щоб налагодити партнерські стосунки з батьками, важливо насамперед зацікавити, змотивувати їх, показати результативність і доцільність діяльності дошкільного закладу через позитивну динаміку в емоційному розвитку дитини, фізичному здоров'ї, навчально – розвивальних досягненнях дітей, у коректному порівнянні з їхніми попередніми результатами.

Педагогам дошкільних закладів необхідно змінити об'єкт – суб'єктні відносини, тобто усвідомити і переконати членів родини, що вони є суб'єктами освітньо – виховного процесу. А це означає, що батьки та інші члени родини не повинні бути пасивними об'єктами впливу педагогів, а мають розпочати ефективну взаємодію з вихователями та дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю.

Формулювання мети статті. На основі аналізу наукової та методичної літератури визначити психолого – педагогічні аспекти партнерської взаємодії педагогів ДНЗ з батьками вихованців.

Виклад основного матеріалу статті. Проблематика результативної взаємодії дошкільного навчального закладу і родини знаходиться в полі зору сучасних дослідників: як теоретиків, так і практиків. Ефективність цієї роботи забезпечується налагодженням співпраці соціальних інститутів з сім'єю. Особливості взаємодії з батьками висвітлено в працях Л. Міронової, Т. Касимової, Л. Островської, Т. Піроженко, Л. Соловйової, Л. Тищук, О. Хартман, С. Ладивір, І. Гребеннікової, Т. Кириєнко.

Оскільки дошкільна освіта – перша ланка у неперервній системі освіти, від того, який «старт» буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєві установки та світорозуміння дорослої людини.

Важливо, щоб педагоги дошкільних закладів підійшли до сучасних умов не із старими звичками, вміли вийти із консервативної професійної колії, бо як неможливо відкрити старим ключем сучасний замок, так педагогові зі старими звичками неможливо відчинити двері у прийдешнє.

Сучасна дошкільна освіта потребує педагога, орієнтованого на гуманістичне спілкування, діалог та імпровізацію. Мова йде про потребу сьогодення у педагогові – фасилітаторові, який на відміну від консервативного педагога, відрізняється відкритістю у спілкуванні, прийняттям себе та інших, емпатійним розумінням, здатністю до саморозкриття, професійною розкутістю [1, с.69].

Які ж завдання мають вирішувати педагоги – новатори, котрі працюють із дітьми XXI століття? Насамперед – навчати новому мисленню, методам пізнання і самоорганізації. Інакше кажучи, завдання педагога в тому, щоб дитину підвести до дверей, дати ключ і навчити вихованця користуватися ним. Місія педагога – допомогти розкрити повний потенціал вихованця і вивести його на дорогу творчості. Це стратегічний орієнтир на

майбутнє. Педагог нової генерації має також вміти трансформувати негативні проблеми, настрої, прагнення дітей у позитивний рух. Це педагог, який багато чого вміє, по суті, це практичний психолог [2, с.11].

Нинішньому українському суспільству потрібні вихователі, які вміють пропонувати нові ідеї, володіють філігранною технікою спілкування, викликають у колег ентузіазм і енергію, володіють відповідним рівнем психолога – педагогічної грамотності. Такі педагоги часто стають лідерами у своїх колективах, вони творять самі і допомагають у професійній самореалізації своїм колегам, не зупиняються самі і поруч ведуть інших.

Учені М. Вудкок і Д. Френсис, узагальнивши результати багаторічних досліджень лідерства, склали перелік найбільш значущих якостей лідера, а саме: здатність управляти собою; постійне особистісне зростання; навички розв'язання проблеми; винахідливість і здатність до інновацій; здатність впливати на навколишніх; вміння допомагати колегам; здатність формувати ефективні робочі групи [3, с.15].

Способи мислення успішних педагогів – лідерів: можливість є завжди; я – частина рішення; девіз «Я можу»; обов'язково створювати корисне і потрібне; доступ до внутрішньої сили; я створюю обставини; я веду за собою. Способи мислення стереотипних педагогів: немає можливості; я – частина проблеми; не можу – обставини; прагнення постійного спокою; я такий, як усі; я керуюся обставинами; мене використовують [3, с.19].

На думку О. Кононко, сучасний вихователь – це педагог – новатор, який відчуває нові життєві тенденції, тримає руку на пульсі часу, добре орієнтується у пріоритетах сучасності, спрямований на майбутнє, творчо ставиться до своєї професійної діяльності. Саме такий вихователь «...дивиться на освіту як на процес розширення можливостей компетентного вибору дитиною змісту, місця, тривалості, партнерів, матеріалів для своїх занять; створення умов для її саморозвитку, прояву сутнісних сил; пошук педагогічних технологій побудови розвивального способу життя

дошкільника; формування в нього основ особистісної культури; створення виховного середовища» [4, с.11].

Поряд з високими моральними якостями, глибокими знаннями методики освітньо – виховної роботи і психологічних особливостей дітей дошкільного віку вихователь повинен мати комплекс професійно важливих якостей, які визначають його педагогічну майстерність. Ці вимоги диктує специфіка професії вихователя й об'єкта його діяльності – особистості дошкільника. В. Войтко вважає, що особисті якості педагога (учителя, вихователя) – це благодатний ґрунт, на якому виростає його психологічна культура – «система антропологічних, психологічних, педагогічних знань, умінь і навичок...». Вони є специфічними і властивими лише педагогові і нікому іншому. До основних якостей педагога вчений відносить: здатність усе життя вчитися, самовдосконалюватися; постійну орієнтацію на виховну діяльність; привабливий зовнішній вигляд; володіння майстерністю «емоційного зараження» та психологічного магнетизму; порядність, скромність, гордість, чесність, принциповість, дбайливість, повага, гідність, благородство тощо; здатність до творчості [4, с.18].

Педагогічна діяльність не може здійснюватися без високого рівня розвитку в педагога комунікативних та організаторських нахилів. Адже виконання будь-якого педагогічного завдання вимагає активного спілкування вихователя з дітьми, уміння їх організувати, зацікавити.

Зазначені професійні та особистісні якості необхідні також і для організації ефективної і результативної співпраці з батьками вихованців. Цей напрямок роботи надзвичайно важливий і займає одне з пріоритетних місць в професійній діяльності вихователя.

У процесі батьківсько – педагогічної взаємодії формується ставлення один до одного, зокрема, ціннісне ставлення. На формування ціннісного ставлення батьків до професійної діяльності вихователя ДНЗ впливає багато прямих і опосередкованих факторів. На даний час сучасний і свідомий вихователь ніяк не може залишити родину стороннім спостерігачем змін у

дошкільній освіті, не торкнутися сімейних інтересів. Вкрай важливо залучати батьків до процесу оновлення змісту, форм і методів освіти, виховання і розвитку своїх дітей, підтримувати бажання перенести доцільне в практику сімейного виховання.

Потребу у взаємодії щодо виховання дітей відчувають сьогодні й педагоги, і батьки. Однак на практиці переважають рестриктивна (обмежена), рідше деструктивна (та, яка не підтримує) і розвивальна взаємодія між батьками і педагогами.

Причини обмеженої взаємодії на рівні педагогічного колективу це: збереження традиційних парціальних відносин з родинами вихованців; відсутність нових підходів до побудови динамічної взаємодії; недостатній рівень розуміння зв'язку між розвитком дитини і розвитком сім'ї; низький рівень розвитку діалогічного спілкування у взаєминах з батьками; відсутність необхідних знань і навичок організації спільної діяльності з батьками щодо виховання дітей. Причини обмеженої взаємодії на рівні сім'ї це: захист свого сімейного світу від стороннього втручання; традиційне ставлення до дитячого закладу як до інституту, що обслуговує сім'ю; відсутність досвіду спільної взаємодії з педагогами.

Подолання даної проблеми можливе за умови партнерської взаємодії його учасників (включаючи найближчий соціум). Відносини, взаємодію з батьками необхідно будувати, враховуючи конкретні обставини й умови сімейного виховання. З одного боку, необхідно враховувати цінності, орієнтири і виховні стратегії батьків, їх ставлення до дошкільного закладу (мотивація вибору дошкільного закладу, задоволення батьків розвитком і вихованням дитини у закладі, ставлення вихователів до дитини, ступінь готовності батьків до підтримки і надання допомоги педагогам); з іншого – ставлення педагогів до членів сім'ї (зміст, інтенсивність спілкування, психологічна готовність до взаємин з батьками вихованців) [5, с.7].

Сьогодні необхідно узгодити позиції педагогів і батьків, гуманізувати взаємодію, налаштуватися на потребу професійного та особистісного

самовдосконалення. Для цього потрібно: ознайомити членів родини з ефективними методами і прийомами формування у дітей різних форм активності; розкрити важливість ролі матері і батька у вихованні хлопчика і дівчинки; формувати готовність розмовляти з дитиною на теми, які її цікавлять – про народження, сенс людського життя, любов, довіру, правду тощо; надати родинам допомогу у вихованні почуття впевненості у собі; переорієнтувати батьків із дорослої на дитячу модель буття дитини в сім'ї, пропагувати сімейні та соціальні цінності.

Отже, одним із завдань педагогічних працівників дошкільних закладів є – не перетворити батьків на вчителів, які мають вдома продовжувати освітньо – виховний процес, а зробити домівку місцем затишку, радості, відчуття комфорту і захищеності. Важливо показати дорослим членам родини, як у домашніх умовах цікаво організувати художньо – творчу, продуктивну діяльність, забезпечити оптимальний руховий режим та створити розвивальне середовище в дитячій кімнаті [6, с.13].

Робота із сім'єю передбачає врахування сучасних тенденцій розвитку стосунків між батьками і дітьми, їхніх технологій, ціннісних орієнтирів, особистісних якостей батьків і дітей, особливостей впливу сім'ї на становлення особистості дитини. Зміст цієї роботи забезпечується: вивченням родинних традицій; спрямованістю на індивідуальні та міжособистісні зміни; вдосконаленням виховної функції сім'ї та функції первинної соціалізації дитини; залученням родини до активного соціального життя [6, с.14].

Які ж завдання щодо оптимізації взаємодії педагога з батьками: налагодити партнерські стосунки; надавати право на активну та конструктивну позицію; стимулювати інтерес батьків до змін у сучасному освітньому просторі України; інформувати батьків про нетрадиційні методи роботи з дітьми; визначити спільні та специфічні для сім'ї і дошкільного закладу функції; сприяти розвитку рефлексії; вдосконалювати вміння бути об'єктивним у судженнях і оцінках; базувати взаємодію на гуманістичній

гіпотезі; узгодити розклад життя дитини у родині та дошкільному закладі; створити атмосферу спільності інтересів; актуалізувати психолого – педагогічний потенціал родини.

Мета співробітництва педагогів дошкільного закладу і батьків полягає не лише у збагаченні знань про способи і методи сімейного виховання, а й досягнення єдності виховного впливу сім'ї й дитячого садка на дитину. Ефективність реалізації співробітництва педагогів ДНЗ і батьків досягається запровадженням в процес його реалізації низки принципів: принцип узгодженості дій, принцип гуманізму, принцип відкритості, принцип індивідуального підходу, принцип доцільності форм і методів співробітництва. Одним із принципів, який визначає основні напрямки в діяльності і поведінці вихователів щодо батьків вихованців, є вимога піклуватися про організацію педагогічного співробітництва. А це, у свою чергу, вимагає від вихователів: моральної відповідальності перед батьками за розвиток, виховання і навчання дітей; постійного й активного контакту з батьками вихованців; недопущення приниження батьківських почуттів; сприяння підвищенню авторитету батьків в очах дітей; тактовного й обґрунтованого висунення вимог перед батьками; відповідальності за психолого – педагогічну освіченість батьків; коректного спілкування з батьками і вміння не лише «слухати, а й чути».

Створення системного підходу до технології соціального партнерства робить співробітництво з батьками захоплюючим, творчим процесом спілкування, що передбачає спільну участь у формуванні особистості дошкільника й взаємно збагачує педагогів і батьків. Різноманітні сучасні форми роботи з родинами з урахуванням їх особливостей надають педагогічному процесу оновленого світського спрямування, де батьків поважають, враховують їхню думку; дитину люблять і підтримують за будь – яких обставин, дбайливо і з розумінням ставляться до її інтересів; а вихователь відчувається комфортно на робочому місці, відчуває свою

значимість і прагне професійного вдосконалення, відкритий для сучасних технологій у роботі з дітьми та батьками [7, с.254].

За таких умов і формується ціннісне ставлення батьків до професійної діяльності вихователя дошкільного закладу. Ціннісне ставлення, яке включає в себе повагу і довіру один до одного, як до дорослих (вихователів і батьків), які в тандемі створюють умови для гармонійного розвитку дошкільника.

Висновки та перспективи наукових пошуків. Отже, психолого – педагогічний супровід батьківства має здійснюватися на принципах системного, діяльнісного, індивідуального і диференційованого суб'єктивного підходів. Досвід роботи багатьох дошкільних закладів свідчить: активізація батьків на основі вищезазначених підходів, діалоговості у взаємодії – справа цілком реальна, хоча і непроста, така робота потребує неабиякої майстерності педагога. На перший план у такому сенсі виходить конструювання ціннісно – смислового простору педагогічно – батьківської взаємодії. Психологізація та педагогізація сімейного мікросередовища, з одного боку, є вагомим складовим у підвищенні психолого – педагогічної культури батьків, а з іншого – спонукає до формування у батьків ціннісного ставлення до професійної діяльності педагогів дошкільних закладів.

Перспективою для подальшої роботи є проведення експериментального етапу дослідження щодо визначення структурних компонентів ціннісного ставлення батьків до професійної діяльності вихователя ДНЗ, а саме: мотиваційного, когнітивного та поведінкового.

Література

1. Керівник, майстер, творець: складові професійного успіху: навч. – метод. посіб. для керівників дошкільних навчальних закладів / Ю.С. Манилюк, Л.І. Тищук. Житомир: ПП «Рута», 2013. 156с.
2. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: навч. – метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136с.
3. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно – методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального

закладу / упоряд. Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець, О. Тимофєєва. Тернопіль : Мандрівець, 2006. 68с.

4. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навч. посіб. / Л.П. Загородня, С.А. Тітаренко. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.

5. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О.А. Рудік, І.В. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).

6. Родинне виховання: сучасні підходи / упоряд. Т. Вороніна, О. Мельник. Київ : Шк.світ, 2010. 112с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

7. Майстер – класи для вихователів ДНЗ / упоряд. В.М. Кравцова. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 284 с.

References

1. Manyliuk, Yu.S. Tyshchuk, L.I. (2013). *Kerivnyk, maister, tvorets: skladovi profesiinoho uspiyku [Leader, master, creator: the components of professional success]*. Zhytomyr : PP «Ruta», 156 p. [in Ukrainian].

2. Pirozhenko T.O. (2010). *Osobystist doshkilnyka: perspektyvy rozvytku [Personality of a preschooler: prospects for development]*. Ternopil : Mandrivets. 136 p. [in Ukrainian].

3. Maior, N., Manyliuk, Yu., Marusynets, M. (2006). *Kerivnytstvo doshkilnym navchalnym zakladom [Management of a preschool institution]*. Ternopil : Mandrivets. 168 p. [in Ukrainian].

4. Zahorodnia, L.P. (2010). *Pedahohichna maisternist vykhovatelii doshkilnoho zakladu [Pedagogical skills of the preschool teacher]*. Sumy : Universytetska knyha. 319 p. [in Ukrainian].

5. Rudik, O.A., Molodushkina, I.V. (2013). *Vzaiemodiia DNZ ta simi [Interaction between preschool and family]*. Kharkiv : Vyd. hrupa «Osnova», 222 p. (Seriiia «Doshkilnyi navchalnyi zaklad. Vykhovatelii»). [in Ukrainian].

6. Voronina, T., Melnyk, O. (2010). *Rodynne vykhovannia: suchasni pidkhody 6. [Family education: modern approaches]*. Kyiv : Shk.svit. 112 p. (Biblioteka «Shkilnoho svitu»). [in Ukrainian].

7. Kravtsova, V.M. (2009). *Maister – klasy dlia vykhovateliv DNZ [Master - classes for kindergarten teachers]*. Kharkiv : Vyd. hrupa «Osnova», 284 p. [in Ukrainian].

УДК: 378.091.313:159.955-021.412.1

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Бєлєнька Г.В.

**доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної
освіти Педагогічного інституту Київського університету**

імені Бориса Грінченка

[orcid.org/ 0000-0003-2759-1149](https://orcid.org/0000-0003-2759-1149)

У статті розглянуто можливості використання інтерактивних методів навчання задля розвитку однієї з ключових навичок XXI століття – критичного мислення. Автор презентує досвід використання ряду інтерактивних методів навчання в роботі зі студентами другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності 012 – дошкільна освіта. Як такий, що може бути глибоко практико орієнтованим і, водночас, таким, що сприяє розвитку критичного мислення студентів, представлено метод «Шість пар взуття способів дій», британського психолога Едварда де Боно. У статті розкрито етапи розвитку критичного мислення студентів, представлено динаміку його змін за критеріями: об'єктивність – опора на факти та їх аналіз, толерантність до альтернативних думок та оцінок, комунікативність – вміння взаємодіяти з іншими у з'ясуванні і вирішенні складних професійних питань.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання, критичне мислення, магістранти, діти дошкільного віку, Едвард де Боно, метод «Шість пар взуття способів дій», саморозвиток.*